

Eessõna

Sõna „maastikuarhitektuur” kasutas esmakordselt Gilbert Laing Meason 1828. aastal raamatus „Landscape Architecture of the Great Painters of Italy”. Selle sõnaga püüdis ta väljendada erilist liiki arhitektuuri, mida võib näha itaalia kunstnike maastikumaalidel, kus hooned ja maastik moodustavad harmoonilise terviku. Tänapäeval tähistame sõnaga „maastikuarhitektuur” midagi sootuks enamat – välisruumi, mille osadeks ei ole ainult loodus ja kultuur, vaid mis sisaldab tohutul hulgal sümboliteid ja märke, mis kannavad erinevaid tähendusi ning mille lugemiseks ei piisa ainult füüsiliste objektide tundmisest, sest samavõrra kui silmaga nähtav on maastikuarhitektuuri aineks ka nähtamatu *genius loci*.

Kogumik, mida käes hoiate, on esimene regulaarselt ilmuma hakkavate toimetiste sarjast „Maastikuarhitektuur” - *acta monumenta naturalis*, mis, olles ülikooli väljaanne, koondab endas eelkõige eelretsenseeritavaid teadusartikleid. Käesolevas kogumikus ilmuvad artiklid on kirjutatud kas juba valminud teadusmagistritöö põhjal või alles valmiva doktoritöö raames, kirjutajateks õige mitme Eesti ülikooli kraadiõppurid või juba kraadi kaitsnud inimesed.

Selle kogumiku koostamiseks on paljusi andnud tõuget ja inspiratsiooni viimastel aastatel professor Juhan Maiste juhendamisel Inglise maastiku ning aja ja ruumi teemadel peetud seminarid, mis on avanud uusi dimensioone. Kogumiku kokkupanemist alustati 2007. aastal ning selle aja vältel on kirjutajate ring pidevalt laienenud ning tulemuseks on hoopis laiahaardelisem teemavalik, kui esialgu loota julgesime. Pika koostamisaja jooksul on aga nii mõnedki esialgu selle kogumiku jaoks kirjutatud artiklid leidnud endale teise avaldamiskoha.

Kogumik hõlmab väga laia teemaderingi, mille ühisnimetajaks on maastikuarhitektuur. Sulev Nurme avaartikkel „Klassikaline arhitektuurikäsitus ja aiakunst” räägib laiemalt aiakunstist ning selle alglatetest. Kreeta Sipilga artikkel „Inglise stiilis park kui tekst” avab silmale nähtamatuid mõjujooni pargikunstis. Filosoofilistele mõttekäikudele järgnevad veidi praktilisemad käsitlused: Piret Palmilt EMÜ maastikuarhitektuuri erialal kaitstud magistritöö kokkuvõte „Eesti looduskaitsealuste parkide puittaimestik 19.–21. sajandil. Soovituslik nimekiri liikidest, mida kasutada ajalooliste parkide restaureerimisel”,

mis annab põhjaliku ülevaate ajaloolistes mõisaparkides kasutatud liikidest ning soovib, milliseid liike valida ajaloolisse parki, et säiliks selle algne liigirikkus, Riin Alatalult EKA restaureerimise erialal kaitstud magistritöö põhjal koostatud artikkel „Taluarhitektuuri inventeerimine” ning Karl Hanssonilt artikkel „Looduslike metsamaastikuvaadete eelistuse analüüs”, milles ta annab ülevaate oma EMÜ-s kaitstud magistritööst. Peale nende ilmuvad käesolevas kogumikus Kaili Põdra EMÜ maastikuarhitektuuri eriala magistritöö põhjal valminud artikkel „Uuselamupiirkondade elukeskkonna kvaliteedi parandamise võimalused”, milles lahatakse valglinnastumisega tekkinud probleeme, ja Karin Bachmanni kirjutis „Koha vaimne reostus: Raadi”, mis on valminud Eesti Kunstiakadeemias urbanistika erialal kaitstud magistritöö alusel. Kogumiku artiklite osa lõpetab Anna-Liisa Unt, kes on kirjutanud oma koostatava doktoritöö põhjal artikli „Avalik ruum avatud teosena. Kalasadama juhtum”.

Esimeses kogumikus avaldatud artiklite autoreid ühendab see, et kõik nad tegelevad oma igapäevatoos välisruumi väärtustamise, kujundamise ja säilitamisega, sidudes sel viisil teooria ja praktika.

Maastikuarhitektuuri toimetised hakkavad ka edaspidi avaldama doktoritöö ja magistritööde põhjal valminud artikleid ning konverentside ettekan- deid. Põhitähelepanu jääb teoreetiliste käsitluste ja seisukohtade tutvustamisele, kuid numbrist numbrisse lisanduvad uued rubriigid. Esimene number sisaldab kahte rubriiki: „Paik” ja „Persoon”. Paiga loo „Maastikupark – Stowe” on kirjutanud Sulev Nurme koostöös Inglismaa Lõuna-Birminghami Kolledži professori John Tatteriga. See on avalugu sarjale, mis tutvustab Inglismaa maastikuparke – neid külastati 2006. aasta sügisel toimunud ekspeditsiooni käigus. Persooni rubriigis hakkavad ilmuma lood maastikuarhitektidest ja teistest inimestest, kes on maastikuarhitektuuri objektidega ühel või teisel moel tegelnud. Käesolevas numbris ilmub Nele Nuti 2006. aastal EKA restaureerimisteaduskonna VIII kevadkonverentsil peetud ettekanne „Helmi Üpruse pärand mõisaparkide uurijana”.

Maastikuga puutuvad kokku kõik – nii need, kes selle keskel elavad, kui ka need, kes sellega oma töö või uuringute tõttu otseselt tegelevad. Toimetistesse kirjutama on lisaks maastikuarhitektidele oodatud ka kunstiteadlased, geograafid, linnaplaneerijad, arhitektid, semiootikud jpt.

Suur tänu kõigile: kirjutajatele, retsensentidele ja paljudele teistele, kelle kaasabil käesolev kogumik üldse võimalikuks sai.

Nele Nutt
Koostaja

Preface

The term 'landscape architecture' was first used by Gilbert Laing Meason in his book *On the landscape architecture of the great painters of Italy* (London, 1828). He used the term to describe such architecture as can be seen in landscape paintings of Italian artists which combine into one harmonious whole buildings and landscape. Nowadays the word is used in a much wider meaning: 'landscape architecture' is concerned with the shaping of external space, which embraces not only natural and built environments, but also a huge range of symbols and signs that carry different meanings; in order to 'read' them we have to know the visible physical objects which are the subject of landscape architecture to the same extent as the invisible 'genius loci'.

The current edition is the first in the Tallinn University of Technology proceedings series entitled *Landscape Architecture – acta monumenta naturalis*, and it is an academic publication containing refereed articles, which will be published regularly. The articles included in the current edition are based on the previously completed master's theses or are parts of a doctoral dissertation authored by students in degree courses or by graduate students.

This collection of articles has been inspired by seminars led by Professor Juhan Maiste over the last few years dedicated to English landscape park as well as to temporal and spatial issues, which have opened up new dimensions. The preparatory work for launching the proceedings started in 2007, however, the circle of writers slowly expanded and the result is a more comprehensive range of contributions than we ever dared to hope. As the preparatory phase was long, some of the articles written specifically for this edition were published elsewhere.

This volume includes a large number of topics under a collective term 'landscape architecture'. The opening article by Sulev Nurme "Classical approach to architecture and the art of gardening" is about garden design and its sources. Kreeta Sipelgas in her article entitled "English-style landscape park as a text" reveals the influences invisible at first glance.

These two philosophically inclined articles are followed by more practical studies. Piret Palm, graduate of the Estonian University of Life Sciences in landscape architecture wrote her master's thesis on the topic of "Woody plants in Estonian parks under nature protection in the 19th-21st century. A list of recommended plant species for restored historical parks", which gives a comprehensive overview of the varieties of woody plants used in manorial parks and advises which species should be planted in historical parks so that the original diversity is preserved. Riin Alatalu, specialising in restoration at the Estonian Academy of Arts has written an article entitled "Landscape and farm architecture. The inventory of rural architecture", based on her master's thesis. Kaili Põder's article "The possibilities of improving the quality of living environments in the new residential areas" discusses the problems of suburbanisation, and this draws on her master's paper defended in the Landscape Architecture Department of the Estonian University of Life Sciences. Karin Bachmann's article "Mental pollution of a place: the case study of Raadi", draws on her master's thesis in urban studies at the Estonian Academy of Arts. The last article in the collection is by Anna-Liisa Unt, who has written on "Public space as an open text. The case of the Fishing Harbour" as part of her doctoral dissertation.

The authors represented in the first collection are all involved in the interpretation, shaping and preserving external space, and thus link theory and practice in their work.

The proceedings entitled *Landscape architecture* will continue publishing articles based on the master's theses and doctoral dissertations as well as conference presentations. The main focus is on the introduction of theoretical discussions and standpoints, but new rubrics will be added from one edition to another. The first edition includes the rubrics: 'Place' and 'Person'. The story of a place is authored by Sulev Nurme jointly with Professor John Tatter from Birmingham-Southern College under the title "The landscape gardens at Stowe". This is an opening article in a series introducing landscape gardens in England: they were visited in the course of a field trip in the autumn of 2006. Under the rubric of 'Person' stories of landscape architects and other people dealing with landscape architecture objects in one way or other will appear. In the current issue we have printed an article by Nele Nutt entitled "The heritage of Helmi Üprus – the study of the historic manorial parks", originally a presentation at the Eighth spring conference of the Department of Cultural Heritage and Conservation of the Estonian Academy of Arts in 2006.

We all have something to do with landscapes – some of us live in

them, others work in them or study them. In addition to landscape architects we welcome the contributions of art historians, geographers, city planners, architects, semioticians, etc.

I am grateful to all the authors, the reviewer, and other people whose cooperation made this edition possible.

Nele Nutt
Editor